

**MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTIDA O'YINNING PEDAGOGIK
JARAYONDAGI ASOSIY TUTGAN O'RNI VA VAZIFALARI**

Omonqulova Baxtigul Qilichevna

Samarqand Viloyati Pastdarg'om tumani

43-son D.M.T.T. Tarbiyachisi

Annotatsiya: Maktabgacha ta'lim tashkilotida o'yinlar pedagogik jarayonning asosiy qismidir va yaratuvchanlikni, o'quvchilarning motivatsiyasini, ijtimoiy o'zaro munosabatlarni rivojlantirishda muhim o'rin o'ynaydi. O'quvchilarning turli o'quv usullarini o'rganish va o'zlashtirishlari uchun o'yinlar samarali vosita bo'lishi mumkin. O'yin bolalarga estetik tarbiya berish vositasi sifatida ham keng qo'llaniladi. Bolalar tevarak-atrofdagi hayotni, voqelikni obrazlar, rollar orqali ham aks ettiradilar. O'yinda bolalarning avval olgan taassurotlari orqali obraz yaratishlari - xayol juda ham katta ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: Maktabgacha ta'lim, obraz yaratish, o'yinlar, takomillashtirish, didaktik o'yinchoqlar, estetik did;

Kirish

O'yinning bola tarbiyasidagi asosiy roli bolalar muassasasi hayotini u bilan boyitishni talab etadi. Shuning uchun ham o'yin bolalar hayotining kun tartibiga doimiy qilib kiritilgan. O'yinlar uchun nonushtagacha va undan keyin, mashg'ulotlardan so'ng, sayrlardan so'ng, kechqurun uyga ketishdan oldin vaqt ajratiladi. Ertalab o'ta harakatchanlikni talab qilmaydigan o'yinlar uchun sharoit yaratish maqsadga muvofiqdir. Mazmunan ko'proq didaktik o'yinchoqlar, stol ustida o'ynaladigan stolbosma o'yinlari, syujetli-rolli o'yinlarni o'ynagan ma'qul. Bolalar juda ko'p o'yinlarda avval o'rgangan ashula, she'r, raqs, topishmoqlardan keng foydalanadilar. Bundan tarbiyachi bolalarda estetik did, zavqni tarbiyalashda foydalanadi.

O'yin paytida xona bolalar uchun dengiz, o'rmon, metro, temir yo'l vagoni bo'lishi mumkin. Bola hech qachon jim o'ynamaydi, bitta o'zi o'ynasa ham u o'yinchoq bilan gaplashadi, o'zi tasvirlayotgan qahramon bilan muloqot o'rnatadi, onasi, bemor, shifokor xullas hamma-hammaning o'rniga o'zi gapiraveradi. So'z obrazning yaxshiroq ochilishiga yordam beradi.

Asosiy qism

O'yin jarayonida bolalarning bilimlari va tasavvurlari boyib, chuqurlashib boradi. O'yinda u yoki bu rolni bajarayotib, bola o'zining butun diqqatini o'yinga qaratishi lozim. Bola o'ynayotganda kishilar mehnati, ularning aniq harakatlari, munosabatlari to'g'risidagi tasavvuri yetarli emasligini sezib qoladi, buning natijasida kattalarga

savol bera boshlaydi. Tarbiyachi bolalarning bunday savollariga javob berib, ularning bilimlariga aniqlik kiritadi, boyitadi. Tarbiyachi o`yin orqali bolalarda ona-vatanga, o`z xalqiga boshqa millat kishilariga ijobiy munosabatni shakllantiradi; mustahkamlaydi. O`yin orqali tarbiyachi bolalarda jasurlik, to`g`rilik, o`zini tuta bilishlik kabi sifatlarni tarbiyalaydi. O`yin bolalarda ijtimoiy axloqni, ularning hayotga, bir-biriga bo`lgan munosabatini shakllantiruvchi o`ziga xos maktabdir.

Tarbiyachi bolalar o`yiniga rahbarlik qilayotib, ularni jamoa orqali ham tarbiyalab boradi. O`yin jarayonida bolalar o`z xohishlarini jamoa xohishi bilan kelishib olishga, o`yinda o`rnatilgan qoidalarga rioya qilishga o`rganadilar. Ammo o`yinga to`g`ri rahbarlik qilinmasa, u noxush oqibatlarga ham olib kelishi mumkin. Tarbiyachi bolalarni jismoniy tomondan tarbiyalashda o`yindan keng foydalanadi. Juda ko`pchilik o`yinlar bolalardan faol harakat qilishni talab etadi, bu esa o`z navbatida organizmda modda almashinishini yaxshilaydi, qon aylanishini tezlashtiradi. Bundan tashqari faol harakat qilish bola gavgdasining to`g`ri o`sishini, harakatlari chiroyli bo`lishini ham ta`minlaydi. O`yin orqali tarbiyachi bolalarda quvnoq kayfiyat yaratadi, ijobiy ruhiyat hosil qiladi, bu esa bolaning asab-ruhiy, jismoniy tarbiyasini yaxshilaydi.

Maktabgacha ta`lim tashkilotida o`yinlar pedagogik jarayonning muhim qismidir. O`yinlar o`quvchilarning yaratuvchanlik, intellektual rivojlanish, jamoatchilik bilan tanishish, qo`llanish bilan o`rganish, va boshqalar kabi ko`nikmalarini rivojlantirishda katta rol o`ynaydi. O`yinlarning pedagogik jarayonning asosiy tutgan o`rni va vazifalari quyidagicha bo`lishi mumkin:

1. O`quvchilarning tanishuv va ijtimoiy o`zaro munosabatlarni rivojlantirish: O`yinlar jamoatchilikni va do`stlarning o`zaro munosabatlarini o`rganish va rivojlantirishda yordam beradi. O`yinlar o`quvchilarni jamoat a`zolari bilan qo`llab-quvvatlash imkoniyatini beradi.

2. O`quvchilarning o`rganishni o`ylashni rivojlantirish: O`yinlar o`quvchilarga o`rganishni o`ylash, tahlil qilish, va yechishni o`rganishni o`rgatishda yordam beradi. Bu, o`quvchilarning kritik fikrlash va maslahat bermoq qobiliyatlarini oshiradi.

3. Ko`nikma va o`zlashtirish: O`yinlar o`quvchilarning yaratuvchanligini, ko`nikma va o`zlashtirishini oshirish uchun ideal vosita bo`lishi mumkin. O`yinlarning o`zlashtirish funksiyalari o`quvchilarning sabrli, jiddiylikka ega bo`lishi va muammolar bilan murojaat qilishni o`rganishlarini ta`minlaydi.

4. O`yinlar orqali ma`ruzalar va mavzularni o`rganish: O`yinlar o`quvchilarga turli mavzular va ma`ruzalar haqida o`rganish imkoniyatini ta`minlaydi. Misollar, matematika o`yinlari, tarixiy o`yinlar, yadroviy o`yinlar va boshqalar o`quvchilarning qiziqishlariga mos keladigan mavzularda o`rganishni oshirish uchun ishlatilishi mumkin.

5. O`yinlar orqali engish qo`llash va maslahat bermoq: O`yinlar o`quvchilarga engish qo`llash, maslahat bermoq, jamoatchilik va jamoatda qatnashishni o`rganishga

yordam beradi. Bu, o'quvchilarning ijtimoiy bilimlarini oshirish va ularga jamoatchilikda o'z ishtirokini ta'lim etishga yordam beradi.

6. O'quvchilarning tajribiy bilimlarni oshirish: O'yinlar o'quvchilarning tajribiy bilimlarini oshirish va ularga amaliy mashg'ulotlarda qatnashish imkoniyatini beradi. Bu, o'quvchilarning amaliy malakalarini rivojlantirish va amaliy ko'nikmalarini oshirishga yordam beradi.

7. O'quvchilarning motivatsiyasini oshirish: O'yinlar o'quvchilarni ta'limni o'rganish va o'zlashtirishni sevimli va qiziqarli qilishda yordam beradi. Bu, o'quvchilarning ta'limga qiziqishlarini oshiradi va ularga o'rganishni yaxshi ko'rishlari uchun motivatsiyani oshiradi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotida o'yinning pedagogik jarayonining asosiy tutgan o'rni va vazifalari quyidagilardan iborat bo'lishi mumkin:

1. Maqsad va hedeflarni belgilash: O'yin o'tganliklari va o'rganish maqsadlari hisobga olgan holda o'yinining o'lchovini, maqsadlarini va hedeflarni belgilash.

2. O'yin dasturini tuzish: O'yinni muvaffaqiyatli va samarador tashkil etish uchun dastur tuzish. Dasturda o'yin yutuqlarini, vazifalarni, qo'llanishlar va maqsadlarni belgilash.

3. O'yin materiallarini tayyorlash: O'yin uchun maydon, materiallar, qo'llanmalar, bilim qo'llanmalari va boshqa kerakli vositalarni tayyorlash.

4. O'yin jarayonini tashkil etish: O'yinchi o'quvchilarga kerak bo'ladigan amallar, masalalar va vazifalarni tashkil etish; guruhlarni, komandalarini yoki partnerlarni belgilash.

5. Yangi bilimlarni o'rgatish: O'yin o'tganda o'quvchilarga yangi bilim va ko'nikmalarni o'rgatish, ularning fikrini va xulqini shakllantirish.

6. O'yinchi va o'quvchilarni baholash: O'yin davomida o'yinchi va o'quvchilarni baholash, o'quvchilarning yutuqlarini, qo'llanishlarini va o'rganish darajasini belgilash.

7. Refleksiya va amalda muhokamalash: O'yin o'tganliklari va natijalari bilan ta'minlash uchun o'yinchi va o'quvchilar bilan muhokamalash, ular orasida fikr almashish va yangi bilimlarni praktikada amalga oshirish.

8. O'yin jarayonini baholash va takomillashtirish: O'yin yakuni hamda o'quvchilarning o'yinda qo'llangan bilimlarini baholash, o'yinining afzalliklarini va kamchiliklarini aniqlash, keyinchalik o'yinni takomillashtirish uchun kerakli o'zgarishlarni kiritish.

9. O'yin natijalarini hisobga olish: O'yin davomiyligi va natijalarini hisobga olmaslik, o'yinchi va o'quvchilar uchun huquqiy, birgalikda oynash va ish qilish hisobotlarini tuzish.

10. O'yinchi va o'quvchilarning qiziqishlarini oldini olish: O'yinda o'quvchilarning qiziqishlar va talablariga muvofiq o'yinlarni belgilash, ularni o'rganish va tashqi mulokotlarda samarali ishlatish.

Bular pedagogik jarayonda o'yinlar o'rtasidagi asosiy vazifalar bo'lib, amaldagi va natijadagi o'quvning samarador bo'lishi uchun zarur. O'yinlar, mavzu va o'quv jarayonlarini ko'plab o'quvchilar tomonidan samarali o'rganish va izchillik darajalarini yuqori darajada oshirish imkonini beradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytish mumkinki, o'yin bilan ta'lim o'rtasidagi bog'liqlik bola ulg'aygan sari o'zgarib boradi. Kichik guruhda o'yin ta'lim berishning asosiy shakli hisoblansa, katta guruhga borganda esa mashg'ulotlarda ta'limning roli ortadi. Tayyorlov guruhiga borganda bolalarning o'zlarida maktabdagi o'qishga ishtiyoq uyg'onib qoladi. Ammo bolalar uchun o'yinning qadri yo'qolmaydi, balki mazmuni o'zgaradi. Endi bolalarni ko'proq fikriy faollikni talab etuvchi o'yinlar, sport tarzidagi o'yinlar qiziqitira boshlaydi. Shunday qilib, pedagogika fani o'yinga bola shaxsini har tomonlama shakllantirish vositasi va ular hayotini tashkil etish shakli, bolalar jamoasini shakllantirish vositasi deb qaraydi.

Foydalanilgan adabiyotlat

1. SHERALIEV, B. (2019). O'yinlar va ta'lim. In: "Maktab va ona tili" ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari.
2. RAXMATULLAEV, O. (2017). Maktabgacha ta'limda o'yinlar va ularning pedagogik oqimlari. In: "Xalqaro ilmiy-jurnalistik konferensiya materiallari."
3. XAKIMOVA, M. (2018). O'yinlar pedagogik jarayonning o'quvchilarning rivojlanishi va bilimlarni oshirishdagi o'rni. In: "Ilmiy va ilmiy-amaliy konferensiya materiallari."
4. ABDURASHIDOV, R. (2016). O'yinlar va ta'limda ularning amaliyot o'zlashtirishiga o'tishning muhimligi. In: "O'zbekiston ilmiy-texnikaviy konferensiya materiallari."
5. QOSIMOVA, S. (2020). Maktabda o'yinlar pedagogik asosida foydalanish va ularning o'quvchilarning rivojlanishi bo'yicha ta'siri. In: "O'zbekiston ta'lim tizimini takomillashtirish: samarali usullar va texnologiyalar."